

HANDBOEK VERBINTENISSENRECHT

HANDBOEK VERBINTENISSENRECHT

Thierry VANSWEEVELT
Britt WEYTS
(eds.)

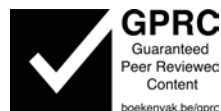
Handboek Verbintenissenrecht
Thierry Vansweevelt en Britt Weyts (eds.)

© 2019 Intersentia
Antwerpen – Cambridge
www.intersentia.be

Coverafbeelding: Matisse, Henri
(1869-1954): La danse (Dance, first
version, Paris, March 1909). New York,
Museum of Modern Art (MoMA)
© Photo SCALA, Florence

ISBN 978-94-000-1083-3 (gebonden)
ISBN 978-94-000-1084-0 (paperback)
D/2019/7849/120
NUR 820

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeleelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

WOORD VOORAF

Dit *Handboek Verbintenissenrecht* is de logische voortzetting van een boeiende tocht en het ultieme eindpunt van een wetenschappelijk avontuur. Na het *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht* van 2009¹, het *Handboek Gezondheidsrecht* van 2014², het *Handboek Verzekeringsrecht* van 2016³, ligt nu een *Handboek Verbintenissenrecht* voor.

Ook aan dit Handboek zijn we nochtans niet zonder schroom begonnen. Er waren een aantal goede redenen om ook deze uitdaging aan te gaan. Verschillende vragen uit het verbintenissenrecht kwamen al aan bod in de vorige handboeken. Toen al begon het te kriebelen om bepaalde verbintenisrechtelijke onderwerpen grondiger uit te vlooien. Onze aangename en blindelingse samenwerking aan andere handboeken maakte de weg vrij om ook hier voor het grondige werk van een handboek te kiezen. Weliswaar bestonden er al andere handboeken verbintenissenrecht. Wij zijn de auteurs van die handboeken dankbaar voor het gepresteerde werk, waarop wij hebben kunnen voortbouwen. Een aantal van die handboeken is verouderd. Ons doel was, zoals het hoort, om grondig en kritisch te zijn, geen problemen uit de weg te gaan en waar nodig eigen accenten te leggen. Het idee om dit Handboek te schrijven is ook in een stroomversnelling geraakt toen één van ons in 2017 werd aangesteld als titularis van het opleidingsonderdeel Verbintenissenrecht in de rechtsfaculteit van de Universiteit Antwerpen. Al docerend ontstaat het snelst een overzicht op een rechtstak en groeit het inzicht in de behoeften waaraan een goed handboek moet beantwoorden. Dit Handboek zal trouwens gebruikt worden als (noodzakelijk) studiemateriaal voor de studenten van 2^e Bachelor rechten. Een Handboek verbintenissenrecht lag ook in de lijn van de oprichting van ALLIC (*Antwerp Liability Law and Insurance Chair*). Deze eerste Belgische (en Antwerpse) Leerstoel Aansprakelijkheidsrecht en Verzekeringsrecht beoogt onderzoek en opleiding in het aansprakelijkheidsrecht en verzekeringsrecht, maar ook in het verbintenissenrecht; deze leerstoel werd opgericht dankzij de steun van partners uit de verzekeringswereld en de advocatuur.⁴

¹ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek Buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 935 p.

² T. VANSWEEVELT en F. DEWALLENS (eds.), *Handboek Gezondheidsrecht*, I en II, Antwerpen, Intersentia, 2014, 1686 p. en 1630 p.

³ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS (eds.), *Handboek Verzekeringsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 1114 p.

⁴ Www.allic.be.

Tot slot: het verbintenissenrecht is nog altijd het koninginnenstuk van het recht en dé basis voor andere rechtstakken. Het was de kers op de taart om onze cyclus handboeken af te ronden met het verbintenissenrecht.

Het schilderij ‘La danse’ van Henri Matisse, dat de cover van dit handboek siert, staat symbool voor het verbintenissenrecht. Het verbeeldt enerzijds de centrale en rustgevende plaats die het verbintenissenrecht inneemt, waarrond andere rechtstakken (verbindend) opereren; anderzijds geeft het schilderij ook de souplesse aan van het verbintenissenrecht, dat door de eeuwen heen (maatschappelijke en technologische) ontwikkelingen (met plezier) heeft kunnen opvangen.

Weliswaar werd het schrijven van dit Handboek doorkruist door de plannen van de minister van Justitie om het verbintenissenrecht te hervormen. Ons project werd even ‘on hold’ gezet. Het voorontwerp van wet tot invoeging van Boek VI ‘De verbintenissen’ in het nieuwe BW⁵ had vooral continuïteit en rechtszekerheid tot doel, door een codificatie van de rechtspraak en modernisering, aanvulling, verduidelijking en vernieuwing van bepalingen. Ondanks het vele werk van de werkgroep haalde het voorontwerp niet de eindmeet van de legislatuur van de Regering-Michel I (2014-2019). Dit voorontwerp voorzag trouwens in een lange overgangperiode van achttien maanden. Welk lot dit voorontwerp ook is beschoren in een volgende legislatuur, het mag duidelijk zijn dat een state-of-the-art overzicht van het verbintenissenrecht anno 2019 zeer relevant blijft, zo menen wij.

We bieden met dit Handboek een globaal overzicht van het verbintenissenrecht: het begrip en de soorten verbintenissen, de bronnen van de verbintenissen (inclusief de verbintenis door eenzijdige wilsuiting, de vertrouwensleer, de overeenkomst en de rechtsfeiten), de overdracht van verbintenissen, en het uitdoven en tenietgaan van verbintenissen. In dit Handboek wordt doelbewust een ruime plaats voorbehouden voor drie in onze ogen belangrijke onderwerpen die doorgaans in een Handboek verbintenissenrecht minder aan bod komen, nl. de verjaring, het bewijsrecht en het internationaal privaatrecht inzake verbintenissen. Naast de algemene regeling van de verschillende rechtsfiguren, werd ook specifieke aandacht besteed aan (de geoorloofdheid van) de contractuele regelingen van deze figuren en aan de invloed van het Wetboek Economisch Recht.

Om de omvang van dit boek binnen redelijke perken te houden, werden buitenlandse bronnen slechts sporadisch gebruikt, meestal daar waar volgens ons het Belgische recht tekortschiet. Qua Belgische rechtspraak en rechtsleer werd volledigheid nagestreefd, voor zover de rechtsbronnen als relevant werden beschouwd. Bij dit onderzoek bleken, naast recente werken, ook de boeken van oudere

⁵ www.justitie.belgium.be/nl/bwcc; ook later ingediend als wetsvoorstel tot invoeging van Boek 5 “Verbintenissen” in het nieuw Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.* Kamer 2018-19, nr. 3709/001.

auteurs, zoals DEMOLOMBE, LAURENT, KLUYSKENS, DEKKERS en vanzelfsprekend DE PAGE, nog steeds relevant om verwerkt te worden. We hebben doelbewust de tekst met talrijke voorbeelden geïllustreerd, zowel uit de cassatierechtspraak als uit de rechtspraak van feitenrechters.

We opteerden voor een verzamelwerk. Het verbintenissenrecht is een brede rechtstak met uitlopers naar andere rechtsdomeinen. Daarom hebben we de krachten en talenten van verschillende specialisten van de Universiteit Antwerpen gebundeld. Dit handboek heeft (opnieuw) veel tijd en energie geleverd bij het vele nalezen van de bijdragen, formuleren van opmerkingen, en het volledig herschrijven van hoofdstukken als auteurs of bijdragen wegvielen. Maar dit Handboek heeft tevens wetenschappelijk plezier opgeleverd. De rijkdom van het verbintenissenrecht werd herontdekt. Wij danken alle meewerkende auteurs voor hun tomeloze inzet en bereidheid om aan dit grootse project te hebben willen meewerken. Onze dank gaat eveneens uit naar andere medewerkers die de teksten hebben nagelezen zonder zelf iets te hebben geschreven, zoals Coralie Herijgers, Larissa Vanhooff, Cindy Cornelis, Steffi Illegems en Fien De Meyer. Ook prof. em. Rik Swennen en prof. Robby Houben zijn zo vriendelijk geweest welbepaalde hoofdstukken na te lezen. De constructieve kritiek van de reviewers van dit Handboek, de professoren Ignace Claeys, Stefan Somers en Aloïs Van Oevelen, werd ook gesmaakt. Voor het opstellen van de inhoudstafel hebben wij een beroep kunnen doen op de genereuze bijstand van Peggy Van De Perre, waarvoor hartelijk dank.

Uitgever Kris Moeremans heeft veel aan zijn hoofd, zowel professioneel als privé. Toch vindt hij de tijd om onze projecten met (gastronomisch) enthousiasme te begroeten. Wij hadden ook de indruk dat hij specifiek dit *Handboek Verbintenissenrecht* met veel genoegen wou uitgeven, wat zich ook weerspiegelt in de fraaie uitgave.

Ook dit boek is voor verbetering vatbaar en een werk in ontwikkeling. Wie suggesties heeft voor verbetering wat betreft de behandelde onderwerpen, stellingen, rechtspraak en rechtsleer, kan ons altijd bereiken op onderstaand mailadres. Uw suggesties worden sterk gewaardeerd met het oog op een ooit te verschijnen volgende uitgave.

De stof werd bijgehouden tot 1 september 2019.

Britt WEYTS
Britt.weyts@uantwerpen.be

Thierry VANSWEEVELT
Thierry.Vansweevelt@uantwerpen.be

INHOUD

<i>Woord vooraf</i>	v
<i>Editors en auteurs</i>	xxxix

Inleiding.

Belang, doelstellingen, kritiek op en vooruitzichten van het verbintenissenrecht

Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	1
--	---

Afdeling 1. Belang en doelstellingen van het verbintenissenrecht.	1
§ 1. Belang van het verbintenissenrecht	1
§ 2. Doelstellingen van het verbintenissenrecht.	2
Afdeling 2. Kritiek op en vooruitzichten van het verbintenissenrecht.	4

DEEL I.

HET BEGRIP VERBINTENIS EN DE SOORTEN VERBINTENISSEN.

Hoofdstuk I.

Het begrip verbintenis

Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	11
--	----

Afdeling 1. De vermogensrechtelijke verbintenis.	11
§ 1. Een rechtsband tussen personen.	12
§ 2. De verbintenis ontstaat uit een rechtshandeling of een rechtsfeit waaraan rechtsgevolgen worden gehecht.	13
§ 3. Een verbintenis kan in rechte worden afgedwongen.	14
Afdeling 2. De natuurlijke verbintenis.	15
§ 1. Definitie.	15
§ 2. Toepassingen	19

Hoofdstuk II.

De verschillende soorten verbintenissen

Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	23
--	----

Afdeling 1. Indeling volgens het voorwerp van de verbintenis	23
§ 1. Verbintenis om iets te doen, niet te doen of te geven.	23
A. Definitie	23
B. Belang van het onderscheid	24

§ 2.	Inspannings- en resultaatsverbintenissen	25
A.	Definitie	25
B.	Belang van het onderscheid	27
§ 3.	Indeling volgens het aantal voorwerpen van de verbintenis	27
A.	De cumulatieve verbintenis	27
1.	Definitie	27
2.	Belang	28
B.	De alternatieve verbintenis	28
C.	De facultatieve verbintenis	30
Afdeling 2. Indeling volgens het aantal schuldeisers of schuldenaars.		30
§ 1.	De gezamenlijke of samengevoegde verbintenis	30
§ 2.	De ondeelbare verbintenis	32
A.	Draagwijdte en bronnen van ondeelbaarheid	32
B.	De gevolgen van de ondeelbaarheid	34
C.	Toepasselijkheid op verschillende verbintenissen	35
§ 3.	De hoofdelijke verbintenis	35
A.	Definitie	35
B.	Actieve hoofdelijkheid	36
1.	Draagwijdte en gevolgen	36
2.	Bronnen	38
C.	Passieve hoofdelijkheid	38
1.	Draagwijdte	38
2.	Bronnen	39
3.	Afstand van hoofdelijkheid	42
4.	Rechtsgevolgen	43
a.	Aard van de rechtsgevolgen	43
b.	<i>Obligatio</i> : de hoofdgevolgen tussen schuldeisers	43
c.	<i>Obligatio</i> : de bijkomende gevolgen tussen schuldeisers	46
d.	<i>Contributio</i> : tussen de schuldenaars onderling	47
§ 4.	De verbintenis <i>in solidum</i>	50
A.	Definitie	50
B.	Toepassingsgebied	51
C.	Kenmerken	53
D.	Gevolgen	54
1.	Aard van de rechtsgevolgen	54
2.	<i>Obligatio</i> -fase	54
3.	<i>Contributio</i> -fase	56
Afdeling 3. Indeling volgens de modaliteiten van de verbintenis		57
§ 1.	De verbintenis onder voorwaarde en tijdsbepaling: draagwijdte en begripsafbakening	57
§ 2.	De verbintenis onder voorwaarde	58
A.	Kenmerken van de voorwaarde	58

1.	Toekomstige en onzekere gebeurtenis.....	58
a.	Draagwijdte	58
b.	Het voorwerp van de verbintenis kan geen voorwaarde zijn ..	59
c.	Wil van de partijen	63
2.	Soorten voorwaarden.....	64
a.	De opschortende en de ontbindende voorwaarde	64
b.	De toevallige, de potestatieve en de gemengde voorwaarde...	64
c.	De onmogelijke of ongeoorloofde voorwaarde.....	67
B.	De opschortende voorwaarde.....	68
1.	Draagwijdte	68
2.	De rechtsgevolgen	69
a.	Terwijl de voorwaarde hangende is	69
b.	De voorwaarde is verwezenlijkt	72
c.	De voorwaarde gaat niet in vervulling.....	73
C.	De ontbindende voorwaarde	74
1.	Draagwijdte	74
2.	Rechtsgevolgen	75
a.	Terwijl de voorwaarde hangende is	75
b.	De voorwaarde is verwezenlijkt	76
c.	De voorwaarde gaat niet in vervulling.....	76
D.	Contractuele vrijheid.....	77
§ 3.	Verbintenis met tijdsbepaling	78
A.	Definitie	78
B.	De opschortende tijdsbepaling.....	79
1.	Draagwijdte	79
2.	Juridische gevolgen.....	80
C.	Ontbindende tijdsbepaling.....	81
1.	Definitie	81
2.	Juridische gevolgen.....	81
D.	Respijttermijnen	82
1.	Toepassingsgebied.....	82
2.	Concrete invulling	83

DEEL II.

DE BRONNEN EN GEVOLGEN VAN VERBINTENISSEN.....	85
--	----

Hoofdstuk I.

De verbintenis door eenzijdige wilsuiking

Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	87
--	----

Afdeling 1. Autonome bron van verbintenissen	87
--	----

Afdeling 2. Toepasselijke rechtsregels	90
--	----

Hoofdstuk II.

De schijn- of vertrouwensleer	95
Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	95

Afdeling 1. Autonome bron van verbintenissen	95
Afdeling 2. Juridische grondslag	97
Afdeling 3. Toepassingsvoorwaarden en rechtsgevolgen	101

Hoofdstuk III.

De overeenkomst: definitie en soorten

Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	105
Afdeling 1. Het begrip overeenkomst	105
Afdeling 2. Soorten overeenkomsten	106
§ 1. Benoemde, onbenoemde en gemengde overeenkomsten	106
§ 2. Eenzijdige en wederkerige overeenkomsten	109
A. Definiëring	109
B. Gevolgen	110
§ 3. Overeenkomsten om niet en ten bezwarende titel	112
§ 4. Overeenkomsten <i>intuitu personae</i>	113
A. Definitie	113
B. Relevantie/gevolgen	115
§ 5. Consensuele, zakelijke en plechtige overeenkomsten	117
§ 6. Hoofdcontracten en bijkomende contracten	122
§ 7. Vergeldende en kanscontracten	123
§ 8. Aflopende contracten, duurcontracten of langdurige contracten	124
§ 9. Standaardcontracten en toetredingscontracten	125

Hoofdstuk IV.

Grondbeginselen van het contractenrecht

Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	129
Afdeling 1. De theorie van de wilsautonomie	129
A. Draagwijdte van de wilsautonomie	129
B. Contractvrijheid	130
C. De bindende kracht van de overeenkomst	130
D. Consensualisme	131
Afdeling 2. De socialisering van het contractenrecht	132
A. Regelgeving van openbare orde, goede zeden en dwingend recht ..	132
B. <i>Fraus omnia corrumpit</i>	135
C. Verbod op rechtsmisbruik en contractsweigering	137
D. Gelijkheidsbeginsel en het antidiscriminatieverbod	139
1. Draagwijdte	139
2. Toepassingen	140
E. Europeanisering en harmonisering	141

Hoofdstuk V.**De totstandkoming van de overeenkomst**

Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	143
Afdeling 1. Precontractuele fase	143
§ 1. Dynamische totstandkoming	143
§ 2. Afbreken van onderhandelingen in de precontractuele fase (precontractuele aansprakelijkheid <i>sensu stricto</i>).....	144
A. Vereiste van buitencontractuele fout.....	144
B. Schade en schadeherstel	147
§ 3. Precontractuele afspraken	151
A. Modulering van de precontractuele fase	151
B. Intentieverklaringen	152
C. Voorcontracten en voorbereidende contracten.....	154
D. Geruisloos en progressief contracteren.....	156
§ 4. Precontractuele aansprakelijkheid <i>sensu lato</i>	157
Afdeling 2. Aanbod en aanvaarding.....	162
§ 1. Aanbod: omschrijving en draagwijdte.....	162
§ 2. Aanvaarding van het aanbod.....	165
A. Draagwijdte.....	165
B. Standaardvoorwaarden	166
1. Algemene principes	166
2. Tegenstrijdige standaardvoorwaarden	169

Hoofdstuk VI.**Geldigheidsvereisten van de overeenkomst.....** 173

Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	173
Afdeling 1. De toestemming	173
§ 1. De wilsovereenstemming tussen partijen	173
A. Begrip en vorm van de wilsuiting	174
B. Een volwaardige wilsuiting.....	175
C. Een wilsuiting die rechtsgevolgen beoogt	176
D. Wederzijdse wilsuiting	177
§ 2. De afwezigheid van wilsovereenstemming.....	177
A. Draagwijdte.....	177
B. Sanctie	179
§ 3. Wilsgebreken	180
A. Definitie wilsgebrek.....	180
B. Sancties	180
C. Dwaling	181
1. Toepassingsvoorwaarden.....	181
a. Dwaling op het moment van het sluiten van de over- eenkomst.....	182

b.	Dwaling m.b.t. de zelfstandigheid van de zaak	182
c.	De verschoonbaarheid van de dwaling	187
2.	De rechtsdwaling	189
3.	Contractuele regeling van het dwalingsrisico	191
D.	Bedrog	193
1.	Begrip	193
2.	Toepassingsvoorwaarden	193
a.	Kunstgrepen	194
b.	Bedrog uitgaande van de medecontractant	196
c.	Met de bedoeling om de bedrogene te misleiden en aan te zetten tot contracteren	196
d.	Hoofdbedrog	196
3.	Geen vereiste van verschoonbaarheid	198
E.	Geweld	199
1.	Begrip	199
2.	Toepassingsvoorwaarden	199
a.	De uitoefening van geweld of de dreiging ermee	199
b.	Aanzienlijk geweld	201
c.	Determinerend geweld	202
d.	Onrechtmatig of ongeoorloofd geweld	203
3.	De bevestiging van de relatieve nietigheid in geval van geweld ..	203
F.	Benadeling	205
1.	Geen wilsgebrek	205
2.	De gekwalificeerde benadeling	206
a.	De draagwijdte	206
b.	De toepassingsvoorwaarden	208
1)	Ernstige benadeling van één van de contracts- partijen	208
2)	Misbruik van de concrete omstandigheden van inferioriteit	208
3)	Vereiste van causaal verband	209
C.	De juridische grondslag en de sanctie	210
Afdeling 2.	De bekwaamheid	211
§ 1.	Principe	211
§ 2.	Bijzondere categorieën	213
A.	Minderjarigen	213
B.	Wilsonbekwame meerderjarigen	215
Afdeling 3.	Voorwerp	216
§ 1.	Begripsomschrijving	216
§ 2.	Het voorwerp moet bestaan of kunnen bestaan en blijven bestaan ...	217
A.	Het bestaan van het voorwerp	217
B.	Het duurzaam bestaan van het voorwerp en het verval	218

C.	Het kunnen bestaan of toekomstig bestaan van het voorwerp	222
§ 3.	Het voorwerp moet bepaald of bepaalbaar zijn	223
A.	De begrippen bepaald en bepaalbaar	223
B.	Bepaald naar de soort en bepaalbaar naar hoeveelheid	224
C.	Bepaalbaar naar gebruiken	225
D.	Bepaalbaar via een derdenbeslissing	225
E.	Bepaalbaar via een partijbeslissing	227
§ 4.	Het voorwerp moet mogelijk zijn	229
§ 5.	Het voorwerp moet geoorloofd zijn	231
A.	In de handel	232
1.	Principe	232
2.	Zaken die verboden zijn of uit de handel werden genomen . . .	232
3.	Openbare domeingoederen	233
4.	Openbare ambten	234
5.	Persoonlijksheidsrechten	234
B.	Openbare orde, goede zeden en dwingende rechtsregels	235
§ 6.	Sanctie	240
A.	Algemeen	240
B.	Rechtsspreuken	242
1.	<i>Nemo auditur propriam turpitudinem allegans</i>	242
2.	<i>In pari causa turpitudinis cessat repetitio</i>	244
Afdeling 4.	Oorzaak	247
§ 1.	Begripsomschrijving	247
§ 2.	Het bestaan van een oorzaak	248
A.	Principe	248
B.	Verdwijning van de oorzaak	249
C.	De niet-uitgedrukte oorzaak	251
D.	Contractuele regeling: de abstracte verbintenis	251
§ 3.	De echte oorzaak (of het verbod op valse oorzaak)	254
§ 4.	Een geoorloofde oorzaak	255
§ 5.	Sanctie	258
A.	Algemeen	258
B.	Rechtsspreuken	259

Hoofdstuk VII.

Gevolgen van de overeenkomst voor de contractspartijen	261
--	-----

Afdeling 1. Interpretatie van de overeenkomst

Wannes BUELENS	261
§ 1. Gemeenrechtelijke interpretatieregels	262
A. De werkelijke gemeenschappelijke wil van partijen	263
B. De geobjectiveerde of vermoedelijke gemeenschappelijke wil van partijen	268

1.	Uitleg in de zin dat het beding enig gevolg heeft	269
2.	Uitleg in het licht van de gehele overeenkomst	270
3.	Uitleg in het licht van de gebruiken	271
C.	De voorkeursinterpretatieregels van art. 1162 BW	272
§ 2.	Voorkeursinterpretatieregels voor bijzondere overeenkomsten	276
A.	Interpretatie in het voordeel van de koper (art. 1602 BW)	277
B.	Interpretatie in het voordeel van de consument (art. VI.37, § 2 WER)	280
C.	Interpretatie in het voordeel van de verkrijger in een commerciële samenwerkingsovereenkomst (art. X.32, § 2 WER)	284
D.	Interpretatie in het voordeel van de toetreders bij toetredingscontracten en standaardbedingen (interpretatie <i>contra proferentem</i>)	285
§ 3.	Overige interpretatieregels	287
A.	Interpretatie van de lastgevingsovereenkomst (art. 1988-1989 BW)	287
B.	Strikte of restrictieve interpretatie van afwijkingen van het gemene recht	290
C.	Weens Koopverdrag	292
§ 4.	Interpretatieclausules	292
Afdeling 2. De aanvulling van de overeenkomst		
	Wannes BUELENS	293
§ 1.	De wet	294
§ 2.	De gebruiken	296
§ 3.	De billijkheid	299
Afdeling 3. Uitvoering te goeder trouw		
	Wannes BUELENS	300
§ 1.	Interpretatieve werking	302
§ 2.	Aanvullende werking	305
A.	Algemene principes	305
B.	Catalogisering van concrete plichten	308
C.	Sancties	312
§ 3.	Matigende of beperkende werking	314
A.	Rechtsmisbruik als noodzakelijke voorwaarde voor de matigende werking van de goede trouw	314
B.	Toepassingsgebied van de theorie van het verbod op rechtsmisbruik	316
C.	Rechtsmisbruikcriteria	320
1.	Het algemene rechtsmisbruikcriterium en de marginale toetsing	321
2.	De bijzondere rechtsmisbruikcriteria	322

a.	Rechtsuitoefening met het exclusieve oogmerk om te schaden of zonder redelijk en voldoende belang	322
b.	Uit verschillende uitoefeningswijzen met hetzelfde nut, kiezen voor de voor de andere meest nadelige	323
c.	Proportionaliteitscriterium	324
d.	Finaliteitscriterium	329
e.	Vertrouwenscriterium	330
D.	Sancties	332
1.	Matiging van de rechtsuitoefening	333
a.	Cijfermatige vermindering.	333
b.	Opleggen van een andere sanctie dan de gevorderde sanctie	336
c.	Mogelijkheid om zich te beroepen op een contractueel recht ontzeggen in de gegeven omstandigheden	337
d.	Contractdwang?	339
2.	Schadevergoeding	341
§ 4.	Corrigerende of derogerende werking	342
Afdeling 4. De contractuele aansprakelijkheid		
	Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	343
§ 1.	De contractuele aansprakelijkheid voor eigen gedrag	343
A.	Contractuele fout	343
1.	Toerekenbaarheid	344
2.	Een contractuele tekortkoming: inspannings- en resultaatsverbintenissen.	345
a.	Definitie	345
b.	De wil van de partijen als determinerend element	348
c.	Belang van het onderscheid	350
B.	Schade en causaal verband	351
§ 2.	De contractuele aansprakelijkheid voor hulppersonen	352
A.	Principes en begrip hulppersoon	352
B.	Voorwaarden.	354
C.	Persoonlijke aansprakelijkheid van hulppersoon	355
D.	Juridische grondslag.	356
§ 3.	De contractuele aansprakelijkheid voor hulpzaken: vijf hypotheses	357
A.	Geen gebrekkige hulpzaak	357
B.	Fout van schuldenaar veroorzaakt gebrek van de hulpzaak	358
C.	Gemengd contract aanneming/verkoop.	358
D.	Geen in eigendom overgedragen zaak: algemene regeling, veiligheidsverbintenis of risicoaansprakelijkheid?	359
E.	De Wet Productenaansprakelijkheid	361
§ 4.	Overmacht.	362

A.	Begripsafbakening	362
B.	Toepassingsvoorwaarden	363
1.	Onmogelijkheid tot nakoming van de verbintenis	364
a.	Principe	364
b.	Absolute of relatieve onmogelijkheid?	364
c.	Soortzaken vergaan niet	367
2.	Geen fout	368
3.	Gevolgen	370
4.	Overmachtsbedingen	373
§ 5.	Imprevisieel	373
A.	Begripsafbakening	373
B.	De afwijzing door het Hof van Cassatie	374
C.	Imprevisieel via andere wegen?	375
D.	Imprevisiebedingen	377
§ 6.	Contractuele aansprakelijkheidsregelingen	377
A.	Begrip en soorten	377
B.	Algemene geldigheidsvoorwaarden	379
1.	De effectieve of mogelijke kennisneming	379
2.	De stilzwijgende of uitdrukkelijke aanvaarding	382
3.	Interpretatie van contractuele aansprakelijkheidsregelingen ..	383
4.	De geoorloofdheid van contractuele aansprakelijkheids- regelingen	384
a.	Aansprakelijkheidsbeperkingen	385
1)	Principiële geoorloofdheid	385
2)	Verbod op exoneratie	387
3)	Imprevisiebedingen	395
b.	Aansprakelijkheidsuitbreidingen / overmachtsbedingen	396
c.	Bedingen die de inhoud van de verbintenis zelf bepalen	398
d.	Vrijwaringsbedingen	399

Hoofdstuk VIII.

Sancties bij contractbreuk	403
----------------------------------	-----

Afdeling 1. Algemeen

Charlotte HENSKENS	403
§ 1. Uitvoering <i>in natura</i>	403
A. Gedwongen uitvoering <i>in natura</i> en grenzen	403
B. Gerechtelijke en buitengerechtelijke vervanging.....	407
C. Gedwongen uitvoering <i>in natura</i> ten aanzien van de overheid	409
D. Voorlopige maatregelen in kort geding.....	410
§ 2. Uitvoering bij equivalent	410
A. Algemeen principe	410

B.	Uitvoering bij equivalent in de vorm van een schadevergoeding...	411
C.	Schadevergoeding bij laattijdige betaling van geldsommen	413
D.	Grenzen	415
§ 3.	Schade- en strafbedingen	416
A.	Begrip en historiek	416
B.	Sancties overdreven schadebedingen	423
1.	Gemeen recht: matiging of nietigheid?	423
2.	Gemeen recht: matiging bij gedeeltelijke uitvoering	429
3.	Gemeen recht: rechtsmisbruik	430
4.	Bijzondere wetgeving	433
C.	Onderscheid met andere bedingen	436
1.	Opzegbedingen	436
2.	Vrijwarings- en exonerationbedingen	439
3.	Conventionele moratoire intrestbedingen	439
4.	Andere te onderscheiden bedingen	439
 Afdeling 2. Schorsing van verbintenissen		
Jennifer DE WEGGHELEIRE, Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS		440
§ 1.	De exceptie van niet-uitvoering	441
A.	Begrip en kenmerken	441
B.	Juridische grondslag	443
C.	Toepassingsvoorwaarden	444
1.	Een wederkerige overeenkomst of rechtsverhouding die wederkerigheid inhoudt.	444
2.	Een zekere en opeisbare schuldvordering.	447
3.	Een aan de wederpartij toerekenbare wanprestatie.	451
4.	Aanwending te goeder trouw	453
5.	Voorafgaande kennisgeving	458
D.	Rechtsgevolgen	461
E.	Contractuele regeling	463
§ 2.	Het retentierecht	465
A.	Begrip en kenmerken	465
B.	Onderscheid met de exceptie van niet-uitvoering	467
C.	Toepassingsvoorwaarden	468
1.	Een zekere en opeisbare schuldvordering	468
2.	De materiële detentie van een zaak	469
3.	Connexiteit tussen de schuldvordering en de zaak waarop het retentierecht wordt uitgeoefend	472
4.	Toerekenbare wanprestatie van de schuldenaar	474
5.	Aanwending te goeder trouw	474
D.	Gevolgen tussen partijen en t.a.v. derden	476
E.	Contractuele regeling	480

Afdeling 3. Het tenietgaan van overeenkomsten	481
§ 1. Gronden van tenietgaan van overeenkomsten	
Flavie VERMANDER	481
§ 2. Nietigheid	
Frederik PEERAER	483
A. Begripsomschrijving en onderverdelingen	483
1. Absolute vs. relatieve nietigheden	485
2. Natuurlijke vs. politieke nietigheden	491
3. Tekstuele vs. virtuele nietigheden	492
4. Nietigheden ‘rechtens’ en facultatieve nietigheden	494
B. Nietigheidsgronden	495
C. Gevolgen	497
1. Gevolgen tussen partijen	497
a. Volledige nietigheid: restitutie	497
b. Beperkte nietigheid: partiële nietigheid, reductie en conversie	501
2. Gevolgen jegens derden: zakelijke werking	506
a. Spanningsveld	506
b. Uitwerking	507
D. Uitoefeningsbevoegdheid	508
1. Uitoefeningsredenen	509
2. Uitoefeningsmethode	509
a. In principe: een verplichte <i>a priori</i> tussenkomst van de rechter	509
b. Een buitengerechtelijke nietigverklaring?	511
3. Teloorgang van de uitoefeningsbevoegdheid	512
E. Rol van de rechter	516
F. Contractuele regelingen	517
§ 3. Ontbinding wegens wanprestatie	
Flavie VERMANDER	521
A. Situering	521
B. De gerechtelijke ontbinding verankerd in art. 1184 BW	523
1. Situering en kenmerken	523
2. Toepassings- en uitoefeningsvoorwaarden	525
3. De rol van de rechter: een verplichte <i>a priori</i> tussenkomst	526
4. De gevolgen	531
a. Gevolgen tussen partijen: restitutie	532
b. Gevolgen jegens derden: zakelijke werking	539
C. De buitengerechtelijke ontbinding	539

1.	De buitengerechtelijke ontbinding op grond van een uitdrukkelijk ontbindend beding	539
a.	Het uitdrukkelijk ontbindend beding: begrip.	539
b.	Geoorloofdheid van het uitdrukkelijk ontbindend beding.	541
c.	Kenmerken, toepassings- en uitvoeringsvoorwaarden	542
d.	De rol van de rechter: een eventuele controle <i>a posteriori</i>	545
2.	De buitengerechtelijke ontbinding op partijverklaring	551
a.	Bestaat er vandaag een derde ontbindingsregime in het Belgische recht?	551
1)	Geen eenduidig antwoord	551
2)	De situatie in de praktijk	553
b.	Kenmerken	554
c.	De toepassings- en uitvoeringsvoorwaarden	555
d.	De rol van de rechter: een eventuele controle <i>a posteriori</i>	557
§ 4.	(Eenzijdige) opzegging	
	Flavie VERMANDER	559
A.	Begripsomschrijving en kenmerken	559
B.	De opzeggingsgronden	560
1.	Het relevante onderscheid tussen contracten van bepaalde en van onbepaalde duur.	561
2.	Een bespreking van de opzeggingsgronden	562
C.	Gevolgen	567
D.	Uitvoeringsvoorwaarden.	568
1.	Kennisgeving	568
a.	Een vereiste bij opzegging	568
b.	Inhoud, vormvereisten en de problematiek van de stilzwijgende opzegging	570
2.	Motivering?	573
a.	Uitgangspunt: <i>ad nutum</i> opzegbaarheid	573
b.	De uitzonderingen op de regel	574
3.	Opzeggingsvergoeding?	576
a.	Begrip, functies en uitgangspunt	576
b.	De uitzonderingen op de regel	577
c.	Het onderscheid tussen opzeggingsbedingen en (schade- of) strafbedingen.	578
4.	Opzeggingstermijn	581
a.	Begrip en functie	581
b.	Wanneer is de naleving van een opzeggingstermijn vereist?	582
E.	De rol van de rechter: een eventuele controle <i>a posteriori</i>	586
§ 5.	Verval.	591

Hoofdstuk IX.

Gevolgen voor derden van de overeenkomst

Nicolas CARETTE en Valerie WITHOFS.....	593
Afdeling 1. Algemeen	593
Afdeling 2. Onderscheid tussen contractspartijen en derden	594
§ 1. Contractspartijen.....	596
A. Contractspartij bij de contractsluiting	596
B. Contractspartij door rechtsopvolging.....	597
C. Contractspartij door overdracht van of toetreding tot contract. ...	601
1. Contractstoetreding	602
2. Contractsoverdracht.....	603
3. Overdracht van schuldvordering en schuld	605
§ 2. Derden in de zin van art. 1165 BW	607
Afdeling 3. Relativiteit van de obligatoire (interne) gevolgen.....	608
§ 1. Betekenis en draagwijdte	608
A. Betekenis	608
B. Draagwijdte.....	610
1. Geen rechten voor contractspartijen t.a.v. derden; geen plichten voor derden.....	610
2. Geen plichten voor contractspartijen t.a.v. derden; geen rechten voor derden	612
§ 2. Uitzonderingen	614
A. Derdenbegunstiging	614
1. Beding ten behoeve van een derde of derdenbeding.....	614
2. Rechtstreekse vordering.....	622
3. Zijdelingse vordering	625
a. Begrip	625
b. Toepassingsvoorwaarden.....	626
c. Uitoefeningsvoorwaarden	628
B. Derdenbinding	632
1. Sterkmaking.....	634
2. Kettingbeding	636
Afdeling 4. Tegenwerpbaarheid van de externe gevolgen.....	638
§ 1. Betekenis en draagwijdte	638
A. Betekenis	638
B. Draagwijdte.....	644
1. Inroepbaarheid door contractspartijen t.a.v. derden.....	644
2. Inroepbaarheid door derden t.a.v. contractspartijen.....	646
§ 2. Voorwaarden	648
A. Bestaan van de overeenkomst	649
B. Bewijs van de overeenkomst.....	650
C. Wettelijke tegenwerpbaarheidsvoorwaarden.....	651

D. Kennisvereiste?	652
§ 3. Derde-medeplichtigheid aan andermans contractbreuk	654
§ 4. Uitzonderingen	661
A. <i>Actio pauliana</i>	662
1. Begrip en gevolgen	662
2. Gegrondheidsvoorwaarden	666
B. Veinzing of simulatie	671

Hoofdstuk X.

De rechtsfeiten

Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	675
Inleiding	675
Afdeling 1. De zaakwaarneming	676
§ 1. Grondslag	676
§ 2. Toepassingsvoorwaarden	676
A. Het inzicht om belangeloos andermans belangen te behartigen ...	676
1. Het inzicht belangeloos te handelen	676
2. De begrippen “ andermans belang” en “belanghebbende”	679
B. Vrijwillig	680
C. Niet uit vrijgevigheid	683
D. Nuttig	684
E. Bewijs van de zaakwaarneming	687
§ 3. Gevolgen van de zaakwaarneming	687
A. Verplichtingen van de zaakwaarnemer	687
1. De voortzettings- en voltooiingsplicht	687
2. De zorgvuldigheidsplicht	688
3. De verantwoordingsplicht	689
B. Verplichtingen van de belanghebbende	689
1. Vergoeding van kosten	690
2. Nakomingsplicht	692
3. Schadeloosstellingsplicht	692
Afdeling 2. De onverschuldigde betaling	693
§ 1. Grondslag	693
§ 2. Toepassingsvoorwaarden	694
A. Een betaling	694
B. Een onverschuldigde betaling	695
1. Afwezigheid van schuld	696
2. De schuldenaar betaalt aan een ander dan de schuldeiser	697
3. De betaling gebeurt door een ander dan de schuldenaar	699
C. Bewijs	699
§ 3. Gevolgen van de onverschuldigde betaling	700
A. Verplichting van de ontvanger: restitutie	700

1. Principes.....	700
2. Pluraliteit van ontvangers en betalers.....	702
B. Verplichting van de betaler: terugbetaling kosten.....	703
C. Uitzondering.....	703
D. Contractuele regeling.....	704
Afdeling 3. De ongerechtvaardigde vermogensverschuiving.....	704
§ 1. Grondslag.....	704
§ 2. Toepassingsvoorwaarden.....	705
A. Een verrijking.....	705
B. Een verarming.....	706
C. Een causaal verband tussen de verarming en de verrijking.....	706
D. Geen grond of oorzaak.....	707
1. De vermogensverschuiving mag niet steunen op de wet of op een rechterlijke uitspraak.....	708
2. De vermogensverschuiving mag niet steunen op een overeenkomst.....	709
3. De vermogensverschuiving mag niet steunen op een contractuele wanprestatie of een onrechtmatige daad.....	712
4. De vermogensverschuiving mag niet steunen op de wil van de verarmde.....	713
E. Geen andere rechtsvordering: het subsidiair karakter van de verrijksactie.....	717
F. Bewijs van de ongerechtvaardigde vermogensverschuiving.....	719
§ 3. Gevolgen van de ongerechtvaardigde vermogensverschuiving.....	720
A. Restitutie.....	720
B. Tijdstip van beoordeling van de waarde van de verrijking.....	722
C. Contractuele regeling.....	723

DEEL III.

OVERDRACHT VAN VERBINTENISSEN.....	725
------------------------------------	-----

Hoofdstuk I.

De overdracht of cessie van schuldvordering

Dimitri VERHOEVEN.....	727
Afdeling 1. Algemeen.....	727
§ 1. Begrip.....	727
§ 2. Aanverwante rechtsfiguren.....	730
Afdeling 2. De verhouding tussen de overdrager en de overnemer.....	732
§ 1. Het voorwerp van de overdracht.....	732
A. Principe.....	732
B. Uitzonderingen.....	734
§ 2. De totstandkoming van de overdracht van schuldvordering.....	735

A. Principe	735
B. Uitzonderingen	736
C. De overdracht van schuldvordering als zekerheid	737
§ 3. De leveringsplicht van de overdrager	738
§ 4. De vrijwaringsplicht van de overdrager	741
A. Principe	741
B. Contractuele regelingen	742
C. Vrijwaring voor solvabiliteit van de schuldenaar?	742
Afdeling 3. De tegenwerpbaarheid van de overdracht van schuldvor-	
ding aan de overgedragen schuldenaar.	743
§ 1. Algemeen.	743
§ 2. De kennisgeving aan of erkenning door de overgedragen schuldenaar ...	744
§ 3. De (bevrijdende) betaling door de overgedragen schuldenaar.	750
§ 4. Het lot van de excepties en verweermiddelen	751
A. Principe	751
B. De wijze van ontstaan van de excepties of verweermiddelen	752
C. Afstand van excepties of verweermiddelen	754
Afdeling 4. De tegenwerpbaarheid van de overdracht van schuld-	
vordering aan derden	755
§ 1. Principe	755
§ 2. Uitzonderingen	757

Hoofdstuk II.

Schuld- en contractoverdracht

Valerie WITHOFS	759
Afdeling 1. Schuldoverdracht.	759
§ 1. Begripsomschrijving en situering.	759
A. Begripsomschrijving	759
B. Controverse	760
C. Geldigheid	764
§ 2. Totstandkoming.	765
§ 3. Gevolgen	766
Afdeling 2. Contractoverdracht.	768
§ 1. Begripsomschrijving en situering.	768
A. Begripsomschrijving	768
B. Controverse	770
1. Autonomie contractoverdracht.	770
2. Onvolmaakte contractoverdracht.	773
C. Geldigheid	776
§ 2. Juridisch regime.	777
A. Algemeen.	777
B. Totstandkoming	778

C. Gevolgen	781
1. Verandering contractspartij	781
2. Bevrijding.....	783
DEEL IV.	
TENIETGAAN OF UITDOVEN VAN DE VERBINTENIS OF DE RECHTSVORDERING	789
Hoofdstuk I.	
Nakoming van verbintenissen of betaling	
Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	791
Afdeling 1. Het begrip betaling	791
Afdeling 2. De toepassingsvoorwaarden van de betaling.....	794
§ 1. De betaler	794
A. De schuldenaar	795
B. Een belanghebbende derde	796
C. Een niet-belanghebbende derde.....	797
§ 2. De ontvanger	800
A. De schuldeiser.....	800
B. Een derde.....	802
Afdeling 3. Het voorwerp van de betaling.....	804
§ 1. Algemene principes	804
A. De betaling van het verschuldigde en de ondeelbaarheid van de betaling.....	804
B. Contractuele afwijkingen en inbetalinggeving	805
§ 2. Betaling van een geldsom	807
A. De munt	807
B. Het monetair nominalisme.....	807
C. De intresten	809
1. Remuneratoire intresten en nalatigheidsintresten	809
2. Moratoire intresten.....	810
3. Vergoedende of compensatoire intresten	811
4. Gerechtelijke intresten	812
5. Wettelijke intresten.....	813
D. Chartaal geld, giraal geld en elektronisch geld	814
§ 4. De plaats, het tijdstip en de kosten van de betaling	817
A. De plaats van de betaling	817
B. Het tijdstip van de betaling.....	818
1. Belang van en tijdstip waarop moet worden betaald	818
2. Tijdstip van de daadwerkelijke betaling	819
C. De kosten van de betaling.....	821
Afdeling 4. Betaling met subrogatie	821

§ 1. Begrip en voorwaarden voor subrogatie	821
§ 2. Soorten persoonlijke subrogatie	823
A. De contractuele subrogatie	823
1. Subrogatie met instemming van de schuldeiser.....	823
2. Subrogatie met instemming van de schuldenaar.....	824
B. De wettelijke subrogatie.....	825
§ 3. Gevolgen van de subrogatie	828
Afdeling 5. De toerekening van betalingen	829
Afdeling 6. Aanbod van betaling en consignatie	832
Afdeling 7. Boedelafstand.....	833
Afdeling 8. Gedwongen betaling.....	834
§ 1. De aanmaning of ingebrekestelling	834
A. Principe	834
B. Uitzonderingen.....	835
C. Specifiek wettelijk voorgeschreven aanmaning.....	838
D. Vorm en inhoud van de aanmaning	838
E. Gevolgen van de aanmaning	840
§ 2. De uitvoerbare titel	841
§ 3. De (dwang)uitvoering	842

Hoofdstuk II.

Schuldvernieuwing

Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	845
Afdeling 1. Begrip	845
Afdeling 2. Geldigheidsvereisten.....	847
§ 1. Een bestaande, geldige verbintenis	847
§ 2. Een nieuwe, geldige verbintenis die de oude vervangt.....	849
A. Wijziging voorwerp schuld.....	850
B. Nieuwe schuldenaar.....	853
C. Nieuwe schuldeiser.....	856
§ 3. De bedoeling van de partijen de verbintenis te vernieuwen.....	857
Afdeling 3. Bewijs	858
Afdeling 4. Gevolgen.....	861

Hoofdstuk III.

Schuldvergelijking

Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	863
Afdeling 1. Begrip	863
Afdeling 2. De wettelijke schuldvergelijking.....	865
§ 1. Begrip.....	865
§ 2. Toepassingsvoorwaarden	865

A.	Bestaande, vaststaande en opeisbare verbintenissen	865
B.	Vervangbare zaken van dezelfde soort	868
C.	Twee wederzijdse schuldvorderingen tussen twee dezelfde personen.	868
§ 3.	Rechtsgevolgen	870
§ 4.	Uitzonderingen	872
A.	De uitzonderingen van art. 1293 BW	872
1.	Een eis tot teruggave van een zaak die de eigenaar wederrechtelijk is ontnomen.	872
2.	Een eis tot teruggave van iets dat in bewaring of in bruikleen is gegeven	873
3.	Een niet-beslagbare schuld voor levensonderhoud	874
B.	De uitzonderingen van art. 1298 BW: rechten van derden	876
1.	Het derdenbeslag	876
2.	De overdracht van schuldvordering en de rechtstreekse vordering	876
3.	Gelijkheid en samenloop van schuldeisers	878
C.	De uitzonderingen uit bijzondere wetgeving	881
1.	Schuldvergelijking met de overheid	881
2.	Art. 23 Loonbeschermingswet	884
Afdeling 3.	De gerechtelijke schuldvergelijking	885
Afdeling 4.	De contractuele schuldvergelijking	886
§ 1.	Algemeen.	886
§ 2.	De Wet Financiële Zekerheden	887

Hoofdstuk IV.

Kwijtschelding van schuld

Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	893
Afdeling 1. Begrip	893
Afdeling 2. Kenmerken	893
§ 1. Een overeenkomst	893
A. Principe en controverse	893
B. Aanbod, aanvaarding en herroeping	895
§ 2. Een consensuele overeenkomst	896
§ 2. Onder bezwarende titel of om niet	897
§ 3. Geheel of gedeeltelijk	899
§ 4. Voorwaarde en tijdsbepaling	899
§ 5. Specifieke kenmerken: kwijtschelding in het raam van een collectieve schuldenregeling, een procedure van gerechtelijke reorganisatie of een faillissement	900
A. Collectieve schuldenregeling (CSR)	900

B. De gerechtelijke reorganisatie door een minnelijk of collectief akkoord	902
C. Een faillissement	904
Afdeling 3. Bewijs	905
§ 1. Algemeen	905
§ 2. Teruggave titel van schuld	905
A. Bewijsvermoeden	905
B. Aard van het bewijsvermoeden	906
C. Voorwaarden voor het vermoeden	907
Afdeling 4. Gevolgen	909
§ 1. Uitdoving verbintenis	909
§ 2. Gevolgen bij pluraliteit van hoofdschuldenaars	909
A. Algemene principes	909
B. Het begrip “aandeel”	911
C. Andere vormen van pluraliteit van schuldenaars	912
§ 3. Gevolgen t.a.v. de borgen	913

Hoofdstuk V.

Schuldvermenging	915
Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	915

Afdeling 1. Begrip, kenmerken en toepassingsvoorwaarden	915
§ 1. Begrip en kenmerken	915
§ 2. Toepassingsvoorwaarden	916
A. Het bestaan van een verbintenis	916
B. De beschikbaarheid van een verbintenis	917
C. De vereniging van hoedanigheden in één persoon	917
D. Een vermogensversmelting of overdracht/vermenging van goederen in volle eigendom	918
E. Eenzelfde verbintenis	918
Afdeling 2. Gevolgen	919
§ 1. Uitdoving van de verbintenis	919
§ 2. Gevolgen t.a.v. derden	920

Hoofdstuk VI.

De bevrijdende verjaring

Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	923
Afdeling 1. Begrip, kenmerken en gevolgen	923
§ 1. Begrip	923
§ 2. Doelstellingen en kenmerken	924
§ 3. Gevolgen	928
Afdeling 2. Aanvangspunt en berekening verjaringstermijnen	929

§ 1. Aanvangspunt verjaringstermijn	929
§ 2. Berekening verjaringstermijn	930
Afdeling 3. Duur van een aantal belangrijke verjaringstermijnen	930
§ 1. De 30-jarige verjaringstermijn	931
§ 2. De dubbele verjaringstermijn van 20 jaar en 5 jaar	931
A. Principe en toepassingsgebied	931
B. De relatieve 5-jarige verjaringstermijn	932
C. Verzwaring van de schade	934
D. Absolute verjaringstermijn	935
E. Absolute verjaringstermijnen en het recht op toegang tot de rechter	935
F. Invloed van de strafvordering	936
G. Voorbehoud	938
§ 3. De 10-jarige verjaringstermijnen	939
A. Principes, toepassingsgebied en aanvangspunt	939
B. Kritiek: discriminatie	943
§ 4. De 5-jarige verjaringstermijnen	944
A. Periodiek weerkerende schulden	944
B. Aansprakelijkheidsvordering tegen en ereloonvorderingen van advocaten	949
C. Aansprakelijkheidsvordering tegen en ereloonvorderingen van deskundigen	952
D. Aansprakelijkheidsvordering tegen schuldbemiddelaars	953
E. Vordering tot voorkoming en herstel van milieuschade	953
§ 5. De 3-jarige verjaringstermijnen	954
A. Vordering op grond van de Wet Productenaansprakelijkheid	954
B. Vordering voortvloeiend uit de verzekeringsovereenkomst	955
§ 6. De 2-jarige verjaringstermijnen	955
A. Aansprakelijkheidsvordering tegen gerechtsdeurwaarders voor bewaring van stukken	955
B. Ereloonvorderingen van zorgverleners	956
§ 7. De 1-jarige verjaringstermijnen	957
A. Ereloonvordering gerechtsdeurwaarders	957
B. Vordering koopman/ambachtsman/onderneming	958
C. Vordering (kost)scholen	960
§ 8. De verjaringstermijn van 6 maanden	960
§ 9. Bijzondere regels voor korte verjaringen	961
Afdeling 4. Stuitings-, schorsings- en verlengingsgronden	963
§ 1. Stuitingsgronden	963
A. Principes	963
B. Soorten stuitingsgronden	963
1. Dagvaarding	964
2. Bevel tot betaling	966

3.	Beslag	967
4.	Ingebrekestellingsbrief van een advocaat/gerechtsdeurwaarder ..	968
5.	Erkenning van schuld.	969
C.	Gevolgen van de stuiting.	970
1.	Draagwijdte stuiting qua voorwerp en oorzaak vordering	970
2.	Draagwijdte stuiting qua betrokken partijen.	972
a.	Algemene regel.	972
b.	Uitzonderingen	972
c.	De subrogatoire vordering	973
§ 2.	Schorsingsgronden	975
A.	Algemene principes	975
B.	Soorten schorsingsgronden	976
1.	Minderjarigheid en beschermde personen/onbekwaam- verklaarden	976
2.	Tussen echtgenoten.	978
3.	Erfgenamen onder voorrecht van boedelbeschrijving	978
4.	Bemiddeling en buitengerechtelijke regeling van consumentengeschillen	979
§ 3.	Verlengingsgronden?	980
A.	Begrip	980
B.	Argumenten voorstanders	981
C.	Kritiek	982

Hoofdstuk VII.

Afstand van recht en rechtsverwerking

Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	987
Afdeling 1. Afstand van recht	987
§ 1. Begrip.....	987
§ 2. Kenmerken	988
A. Een eenzijdige rechtshandeling	988
B. Een consensuele rechtshandeling	989
§ 3. Geldigheidsvereisten.....	989
A. Bekwaamheid	989
B. Toestemming/wilsuiting.....	990
C. Bepaalbaar en geoorloofd voorwerp en geoorloofde oorzaak.....	992
§ 4. Bewijs.....	994
§ 5. Gevolgen	994
Afdeling 2. Rechtsverwerking	996
§ 1. Begrip en toepassingsvoorwaarden	996
§ 2. Rechtsverwerking als toepassing van rechtsmisbruik.....	998
A. Inhoudelijke discussie	998
B. Toepassingen.....	1000
§ 3. Gevolgen	1004

Hoofdstuk VIII.

Verval van recht of bevoegdheid

Thierry VANSWEEVELT en Britt WEYTS	1007
Afdeling 1. Begrip	1007
§ 1. Begripsomschrijving	1007
§ 2. Foutief en niet-foutief gedrag	1007
§ 3. Als verval gekwalificeerd gedrag	1008
§ 4. Vervaltermijn	1009
Afdeling 2. Gevolgen en verschilpunten met andere rechtsfiguren	1010
§ 1. Principe	1010
§ 2. Verval en afstand van recht	1010
§ 3. Vervaltermijn en verjaringstermijn	1011

DEEL V.

HET BEWIJS	1013
------------------	------

Hoofdstuk I.

Algemeen

Beatrix VANLERBERGHE	1015
Afdeling 1. Inleidende beschouwingen	1015
§ 1. Definitie	1015
§ 2. Bewijsstelsels	1016
§ 3. Bronnen van het bewijsrecht	1017
A. Materieel bewijsrecht	1017
1. Algemeen	1017
2. Inwerkingtreding Boek 8 nieuw BW	1017
B. Formeel bewijsrecht	1019
Afdeling 2. Algemene beginselen	1019
§ 1. Recht op bewijs	1019
§ 2. Het bewijs moet geoorloofd zijn	1020
A. Onrechtmatig bewijs vs. onrechtmatig verkregen bewijs	1020
B. Sanctionering van het ongeoorloofd bewijs	1022
§ 3. Het bewijsrecht raakt de openbare orde niet	1025
§ 4. De begrippen bewijswaarde en bewijskracht	1027

Hoofdstuk II.

Voorwerp van het bewijs

Beatrix VANLERBERGHE	1029
Afdeling 1. Feiten	1029
Afdeling 2. Enkel betwiste feiten	1030

Hoofdstuk III.

De bewijslast

Beatrix VANLERBERGHE	1033
Afdeling 1. Algemene beginselen	1033
§ 1. Basisregel inzake de bewijslast	1033
§ 2. Toepassingsgebied	1033
§ 3. Draagwijdte van de basisregel	1034
§ 4. Bewijslast – Medewerkingsplicht	1035
§ 5. Bewijslast – Bewijsrisico	1038
§ 6. Afwijking van de regels inzake de bewijslast door de rechter	1038
A. BW van 1804	1038
B. Art. 8.4, laatste lid BW	1039
1. Regel	1039
2. Voorwaarden om de besluiten tot de omkering van de bewijslast	1040
a. De toepassing van de regels inzake de bewijslast zou leiden tot een kennelijk onredelijk resultaat	1040
b. Uitzonderlijke omstandigheden	1040
c. De rechter dient eerst alle nuttige onderzoeksmaat- regelen te bevelen	1041
d. De rechter moet waken over de medewerking van de partijen aan de bewijsvoering	1042
e. De rechter moet zijn beslissing met bijzondere redenen omkleden	1042
Afdeling 2. Toepassingen inzake de bewijslast	1043
§ 1. Overeenkomsten	1043
§ 2. Wederkerige verbintenissen	1044
§ 3. Contractuele aansprakelijkheid	1045
§ 4. Buitencontractuele aansprakelijkheid	1045
§ 5. Negatieve feiten	1046

Hoofdstuk IV.

De bewijsstandaard

Beatrix VANLERBERGHE	1051
Afdeling 1. Algemene regel: zeker bewijs	1051
Afdeling 2. Uitzondering: bewijs door waarschijnlijkheid	1052
§ 1. Algemeen	1052
§ 2. Toepassingsgebied	1053
§ 3. De bewijsstandaard: waarschijnlijkheid	1054

Hoofdstuk V.

Wettelijke vermoedens

Beatrix VANLERBERGHE	1055
Afdeling 1. Begrip	1055
Afdeling 2. Aard van de wettelijke vermoedens	1056

Hoofdstuk VI.

De toelaatbaarheid van de bewijsmiddelen

Beatrix VANLERBERGHE	1059
Afdeling 1. Gereguleerd bewijs vs. vrij bewijs	1059
Afdeling 2. Het gereguleerd bewijsstelsel	1060
§ 1. Het gereguleerd bewijsstelsel: Noodzaak van een ondertekend geschrift	1060
A. Algemeen	1060
B. Dubbele draagwijdte van art. 1341 (oud) BW en 8.9, § 1 BW	1061
1. Noodzaak van een ondertekend geschrift	1061
2. Geen bewijs tegen en boven de inhoud van een onderte- kend geschrift	1062
§ 2. Uitzonderingen op het gereguleerde bewijsstelsel in het oude en het nieuwe recht	1063
A. Bewijs van eenzijdige rechtshandelingen (enkel in het nieuw BW) ..	1063
B. Het bewijs door en tegen ondernemingen	1064
1. Algemeen	1064
2. Toepassingsgebied	1066
3. Draagwijdte	1066
4. Bijzondere bewijsmiddelen in het ondernemingsrecht	1068
a. De boekhouding	1068
b. De aanvaarde factuur	1069
1) Bewijs tegen een cliënt die een onderneming is	1069
2) Bewijs tegen een cliënt die geen onderneming is	1070
C. Onmogelijkheid om te bewijzen	1071
1. Algemeen	1071
2. Materiële onmogelijkheid	1072
3. Morele onmogelijkheid	1073
4. Gebruik om geen geschrift op te stellen	1073
5. Verlies van de akte door overmacht	1074
D. Bewijs door begin van bewijs door geschrift aangevuld met een ander bewijsmiddel	1075
E. Bewijs door de bekentenis of de eed	1077
F. Bewijs door en tegen derden	1078

Hoofdstuk VII.**De bewijsmiddelen**

Beatrix VANLERBERGHE	1081
Afdeling 1. Bewijs door ondertekend geschrift.....	1081
§ 1. Algemeen.....	1081
A. Het geschrift	1081
B. De handtekening	1083
1. Algemeen	1083
2. De handgeschreven handtekening.....	1083
3. De elektronische handtekening	1085
C. De akte moet volledig zijn.....	1088
D. Toepassing: overeenkomsten in elektronische vorm die strekken tot verkoop van een onroerend goed.....	1088
§ 2. De authentieke akte.....	1091
A. Begrip.....	1091
B. Vorm.....	1092
C. Wettelijke bewijswaarde van de authentieke akte.....	1092
1. Authentieke vermeldingen	1092
2. Niet-authentieke vermeldingen	1093
§ 3. De onderhandse akte.....	1094
A. Begrip.....	1094
B. Vorm.....	1095
1. Algemeen	1095
2. Bijzondere vormvoorschriften voor onderhandse akten die een wederkerig contract vaststellen.....	1095
a. Algemeen	1095
b. Toepassingsgebied.....	1096
c. Vormvereisten	1097
d. Sanctie.....	1098
e. Contracten in elektronische vorm	1099
f. Art. 1325 (oud) BW/ 8.20 BW is van aanvullend recht ...	1099
3. Bijzondere vormvoorschriften voor rechtshandelingen die een eenzijdige verbintenis tot betaling inhouden	1100
a. Algemeen	1100
b. Toepassingsgebied.....	1100
c. Vormvereisten	1102
d. Sanctie.....	1102
e. Eenzijdige verbintenissen in elektronische vorm.....	1103
f. Art. 1326 (oud) BW / 8.21 BW is van dwingend recht.....	1103
C. Wettelijke bewijswaarde van onderhandse akten.....	1104
1. Tussen partijen	1104
2. Ten aanzien van derden	1105

3. Bewijs van de datum van de akte ten aanzien van derden. . . .	1105
§ 4. De onderhandse akte die mede wordt ondertekend door de advocaten van de partijen.	1106
§ 5. Vermelding van de betaling op een akte of het dubbel ervan.	1108
§ 6. Afschriften	1108
A. Het juridisch statuut van het afschrift	1108
B. Afschriften van authentieke akten.	1109
§ 7. Teruggave van de akte door de schuldeiser aan de schuldenaar	1110
Afdeling 2. Bewijs door getuigen.	1110
§ 1. Begrip.	1110
§ 2. Toelaatbaarheid	1111
§ 3. De procedure	1111
A. Het verhoor van getuigen door de rechter	1111
B. De overlegging van schriftelijke verklaringen.	1111
§ 4. De bewijswaarde van getuigenverklaringen	1112
Afdeling 3. Bewijs door feitelijke vermoedens	1112
§ 1. Begrip.	1112
§ 2. Toelaatbaarheid	1113
§ 3. Bewijswaarde	1113
Afdeling 4. De bekentenis.	1114
§ 1. Begrip.	1114
A. De erkenning.	1115
B. Door een persoon of bijzonder gevolmachtigde	1115
C. Van een feit	1116
D. Dat rechtsgevolgen tegen hem kan hebben	1117
§ 2. Kenmerken	1117
A. De gerechtelijke / buitengerechtelijke bekentenis	1117
B. De uitdrukkelijke/stilzwijgende bekentenis.	1118
C. De intentionaliteit van de bekentenis	1119
§ 3. Toelaatbaarheid	1120
§ 4. Bewijswaarde	1121
A. De bekentenis is onherroepelijk.	1121
B. De bekentenis levert het bewijs op tegen hem die de bekentenis heeft gedaan.	1122
C. De samengestelde bekentenis is onsplitsbaar.	1123
Afdeling 5. De eed	1125
§ 1. Begrip en verschillende types eed.	1125
§ 2. De beslissende eed	1125
A. Begrip	1125
B. Toepassingsgebied	1126
C. Procedure.	1126
D. Bewijswaarde.	1127

§ 3. De ambtshalve opgelegde eed	1128
A. Begrip	1128
B. Toepassingsgebied	1128
C. Bewijswaarde	1128
 DEEL VI.	
HET RECHT VAN TOEPASSING OP CONTRACTUELE	
VERBINTENISSEN	1129
 Hoofdstuk I.	
Inleidende beschouwingen	
Michael TRAEST	1131
 Hoofdstuk II.	
De internationale bevoegdheid van de rechter inzake contractuele	
verbintenissen	
Michael TRAEST	1133
 Afdeling 1. Inleiding	1133
Afdeling 2. Bevoegdheidsladder	1134
Afdeling 3. Enkele bijzondere bevoegdheidsgronden	1138
Afdeling 4. Samenhangende vorderingen	1140
 Hoofdstuk III.	
Achtergrond en ontstaansgeschiedenis van de Rome I-Vo	
Michael TRAEST	1143
 Hoofdstuk IV.	
Rechtsgrondslag van de Rome I-Vo en de gevolgen daarvan	
Michael TRAEST	1149
 Hoofdstuk V.	
Algemene toepassingsvoorwaarden	
Michael TRAEST	1153
 Afdeling 1. Het ruimtelijke toepassingsgebied	1153
Afdeling 2. Het temporele toepassingsgebied	1156
Afdeling 3. Het materiële toepassingsgebied	1158
§ 1. Algemene beginselen	1158
§ 2. Uitzonderingen	1161
Afdeling 4. De verhouding van de Rome I-Vo tot andere rechtsinstru-	
menten	1170

Hoofdstuk VI.

De eigenlijke verwijzingsregels uit de Rome I-Vo

Michael TRAEST	1173
Afdeling 1. Rechtskeuze	1173
§ 1. Algemene beginselen	1173
§ 2. Correcties op de rechtskeuzevrijheid	1176
Afdeling 2. Objectieve aanknoping bij gebrek aan rechtskeuze	1177
§ 1. Algemene beginselen	1177
§ 2. Vaststelling van het toepasselijke recht voor bepaalde specifieke overeenkomsten	1177
§ 3. Vaststelling van het toepasselijke recht voor overige overeenkomsten ...	1180
Afdeling 3. Enkele bijzondere overeenkomsten	1182
§ 1. Inleiding	1182
§ 2. Vervoersovereenkomsten	1182
§ 3. Consumentenovereenkomsten	1184
§ 4. Verzekeringsovereenkomsten	1187
§ 5. Individuele arbeidsovereenkomsten	1191
Afdeling 4. Een aantal andere en algemene verwijzingsregels	1193
§ 1. Algemeen	1193
§ 2. Bepalingen van bijzonder dwingend recht	1193
§ 3. Exceptie van internationale openbare orde	1195
§ 4. Materiële en formele geldigheid van overeenkomsten	1196
§ 5. Cessie en subrogatie	1197
§ 6. Verrekening	1200
§ 7. Uitsluiting van herverwijzing	1200
<i>Trefwoordenregister</i>	1201

EDITORS EN AUTEURS

EDITORS EN AUTEURS

Thierry Vansweevelt is gewoon hoogleraar aan de Universiteit Antwerpen. Hij doceert Aansprakelijkheidsrecht en risicoverzekeringen en Gezondheidsrecht. Zijn proefschrift “De civielrechtelijke aansprakelijkheid van de arts en het ziekenhuis” werd bekroond met de prestigieuze Fernand Collin-Prijs 1992. Voor zijn gehele oeuvre ontving hij de Prijs Onderzoeksraad Universiteit Antwerpen. Van 2003 tot 2006 was hij Decaan van de Faculteit Rechten. Hij is advocaat in het kantoor Dewallens & partners. Hij is ook auteur van het *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht* en editor van het *Handboek Verzekeringsrecht* (telkens samen met Britt Weyts).

Britt Weyts is hoogleraar aan de Universiteit Antwerpen. Zij doceert Verbintenissenrecht en Verzekeringsrecht. Haar proefschrift “De fout van het slachtoffer in het buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht” werd bekroond met de prestigieuze Fernand Collin-Prijs 2004. Zij is advocaat in het kantoor Verbist & Vanlerberghe Omega Law. Zij is ook auteur van het *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht* en editor van het *Handboek Verzekeringsrecht* (telkens samen met Thierry Vansweevelt).

AUTEURS

Wannes Buelens studeerde rechten aan de Universiteit van Antwerpen, waar hij afstudeerde met grote onderscheiding. In oktober 2014 startte hij aan dezelfde instelling als onderzoeker in het medisch-, aansprakelijkheids- en verzekeringsrecht, en promoveerde in 2018 tot doctor in de rechten met een proefschrift over het medisch ongeval zonder aansprakelijkheid (uitgegeven bij Intersentia). Dit onderzoek werd bekroond met de tweejaarlijkse André Prims-prijs voor Gezondheidsrecht (2016-2018). Hij heeft diverse publicaties op zijn naam in voormelde materies en spreekt regelmatig op binnenlandse en buitenlandse congressen en studiedagen. Momenteel is Wannes advocaat bij Loyens & Loeff te Brussel. Hij is tevens verbonden aan de Universiteit Antwerpen als academisch medewerker.

Nicolas Carette studeerde rechten aan de KU Leuven (2005, grootste onderscheiding). In 2011 promoveerde hij tot doctor in de rechten op een proefschrift over het derdenbeding, bekroond met de prestigieuze Driejaarlijkse prijs van het Antwerps Notariaat. Thans doceert hij als hoofddocent Bijzondere overeenkomsten en Goederenrecht aan de Universiteit Antwerpen. Hij is onder meer cohoofdredacteur van het Tijdschrift voor Bouwrecht en Onroerend goed, auteur van heel wat publicaties in die materies (bv. *Handboek Wet Breyne*, boeken over appartementsrecht, erfpacht & opstal, handelshuur) en lid van het Comité voor Studie en Wetgeving van de KFBN. Daarnaast is hij partner bij het advocatenkantoor Equator.

Jennifer De Weggheleire studeerde rechten aan de Universiteit Antwerpen waar ze tussen 2011 en 2013 ook verbonden was als mandaatassistente Zakenrecht. Een deel van haar masterthesis handelend over opschortingsrechten werd gepubliceerd in het *Rechtskundig Weekblad*. In 2014 behaalde zij haar MANAMA diploma Notariaat aan de Vrije Universiteit Brussel. Zij is thans werkzaam als notarieel juriste bij geassocieerde notarissen Hans en Pieter-Jan De Decker te Brasschaat.

Charlotte Henskens studeerde rechten aan de Universiteit Antwerpen en promoveerde er in 2018 tot doctor in de rechten op een proefschrift met als titel “Aansprakelijkheidsverzekeringen: tussen bescherming en preventie”. Zij is momenteel verbonden aan de Universiteit Antwerpen als praktijkassistent. Tevens werd zij sinds 2019 aangesteld als gastprofessor in het postgraduaat aansprakelijkheids- en verzekeringsrecht aan de Universiteit Antwerpen om de module “Schadeverzekering” te doceren. Daarnaast is Charlotte ingeschreven bij de balie van Brussel en werkzaam bij het advocatenkantoor Lydian, waar zij zich voornamelijk focust op het verzekeringsrecht. Tot slot is zij tevens auteur van verschillende publicaties zowel in het aansprakelijkheids- en verzekeringsrecht als in de rechtssociologie.

Frederik Peeraer studeerde rechten aan de Universiteit Antwerpen (2002, grote onderscheiding). In 2018 promoveerde hij aan de KU Leuven tot doctor in de rechten op een proefschrift over de nietigheid (*Nietigheid en aanverwante rechtsfiguren in het vermogensrecht*, Intersentia, 2019). Thans doceert hij als docent ‘Juridische argumentatieleer’ aan de Universiteit Antwerpen. Daarnaast is hij raadgever bij de beleidsel van de minister van Justitie.

Michael Traest behaalde het diploma van licentiaat in de rechten aan de UGent (1992), van master of European and Comparative Law aan de Universiteit Maastricht (1993) en van doctor in de rechten aan de UGent (2002). Hij was onder meer advocaat (1993-2001), referendaris bij het Hof van Cassatie (2001-2013) en rechter in de rechtbank van eerste aanleg West-Vlaanderen (2013-2018). Sinds 2018 is hij raadsheer in het hof van beroep te Gent. Daarnaast is hij ook sinds verschillende

jaren verbonden aan de Universiteit Antwerpen, thans als docent voor het vak rechtsrelativiteit en rechtsvergelijking. Hij vervulde ook onderwijsopdrachten aan de Hogeschool Universiteit Brussel (HUB) en de Koninklijke Militaire School en hij is thans ook gastprofessor aan de UGent. Hij is auteur van verschillende publicaties in onder meer het internationaal privaatrecht en de rechtsvergelijking.

Beatrix Vanlerberghe is hoofddocent aan de UAntwerpen. Zij doceert de vakken Grondige Studie van het Gerechtelijk Recht, Bewijsrecht en Pleitoefeningen en is co-titularis van het vak International Dispute Resolution. Zij is eveneens advocaat bij het Hof van Cassatie en medeoprichter van het kantoor Verbist & Vanlerberghe Omega Law. Zij is medeauteur van het *Handboek Gerechtelijk Recht* (samen met J. Laenens, D. Scheers, P. Thiriar en S. Rutten).

Dimitri Verhoeven is master in de rechten (UAntwerpen 2012 – met grootste onderscheiding). Hij promoveerde met een proefschrift omtrent productaansprakelijkheid en productveiligheid in 2017 tot doctor in de rechten, onder promotorschap van prof. dr. Thierry Vansweevelt en prof. dr. Gert Straetmans. Dimitri is thans actief als advocaat aan de balie van Antwerpen. Hij is eveneens verbonden aan de Universiteit Antwerpen als navorser en als gastprofessor van de leerstoel ALLIC (Antwerp Liability Law and Insurance Chair).

Flavie Vermander is hoofddocent aan de UAntwerpen. Zij verdedigde in 2011 aan de KULeuven een proefschrift over “de opzegging van overeenkomsten”. Zij is tevens advocaat bij het advocatenkantoor Janson Baugniet te Gent.

Valerie Withofs studeerde rechten aan de KU Leuven. Tussen 2011 en 2015 was zij als doctoraatsbursaal verbonden aan het Centrum voor Rechtsmethodiek (KU Leuven). In 2015 promoveerde zij tot doctor in de rechten met een proefschrift over contractsoverdracht, dat in 2016 werd bekroond met de driejaarlijkse prijs van het Antwerps Notariaat en in 2019 met de vijfjaarlijkse Prijs Baron Emile Van Dievoet. Zij is thans nog steeds verbonden aan de KU Leuven als vrijwillig wetenschappelijk medewerker. In 2015 startte Valerie Withofs de gerechtelijke stage. Sinds 2018 is zij rechter in de rechtbank van eerste aanleg te Leuven.

